

Vladimir Skračić
 Veslačka 10, 23000 Zadar
 vskracic@unizd.hr

„DA JE LORINI ŽIV, JOŠ BI BILO RIBE U KURNATI“

U ovom se pogledu na Petra Lorinija i njegovo vrijeme pokušava opisati doživljaj Lorinija i njegovih zakona u jednom po mnogočemu jedinstvenom prostoru. Riječ je o Kornatima, glavnom ribolovištu male plave ribe od početka XVI. stoljeća. Iako su u Lorinijevo vrijeme Kurnatari (uglavnom Murterini) bili vlasnici svih pašnjačkih čestica u arhipelagu, nisu smjeli, zbog tadašnje regulative koju je i sam Lorini osporavao, loviti istim mrežama i na istim poštama kao saljski ribari. Unatoč tomu, mnogi su od njih smatrali – a odatle i zaziv u naslovu članka – da su „Lorinijevi zakoni“ na razuman način štitili Kornate i čuvali riblji fond. Osobito su naglašavali njihovu pravednost u provedbi, koja je prema riječima još živih i onih koje smo imali priliku slušati, bila jednaka za sve. Najveći se Lorinijev problem sastojao u tomu što se on svim silama zalagao za tehnološki napredak i za što efikasnije ribarstvo sa što manje truda za ribare, iako je bio svjestan da svaki (tehnološki) napredak istodobno predstavlja opasnost za prelov u jednom “malom” moru s ograničenim ihtiološkim resursima. To je neka vrst *Lorinijeva paradoksa*.

Ključne riječi: Lorini, Kornati, Kurnatari, Saljani, mala plava riba, veliki rakovi, Lorinijevi zakoni

Uvod

Ovo je uzdah moga oca koji bi nakon beskrajnih jutarnjih *prikalivanja* i čistih slabih ulova osjetio potrebu da spomene ime Petra Lorinija. Kako je i kada čuo za njega, ne znam. U vremenu kada sam slušao njegove zazive, ni ja za Lorinija još nisam bio čuo ni od koga osim od njega. Znao sam, po definiciji, i po njegovim općim stavovima da to mora biti neka osoba koja je na osobit način važna za ribarstvo, jer se ovo ime u drugim kontekstima kornatskoga života nije spominjalo. Otac je često volio pretjerati, više radi priče ili pozornosti slušateljstva, nego što bi po prirodi bio lažljiv. Imponiralo mu je spominjati imena ljudi do kojih je držao, a posebno ona koja je povezivao s uređenom državom. Iako je doživio samostalnu Hrvatsku o kojoj je sanjao, s onim njezinim dijelom koji se odnosi na pravnu i svaku drugu uređenost, nije se usrećio. I dalje je u tom polju na prvom mjestu, barem za njegovu

generaciju, bila Austrija. Shvatio sam vrlo lako *ka san sta na razum* – kako se to kaže u Murteru – da je spominjanje Lorinijeva imena bilo ustvari zazivanje pravne države, pravne države svugdje, a osobito u – od svijeta udaljenim Kornatima – u ribarstvu.

Ovaj kratki osvrt na percepciju Lorinijeva nasljeđa u Kornatima više je želja da se nađem u društvu s osobama koje su zaželele iskazati počast Lorinijevu djelu i razgovarati o temama koje su nam na srcu, nego bitno doprinijeti istraživanju Lorinijeve ostavštine. Da bi se ona opisala i obradila, bilo bi potrebno mnogo ozbiljnije istraživanje, a za to u ovom trenutku nisam spreman.

Percepcija Lorinija

Od Lorinijeva stupanja na dužnost nadzornika za ribarstvo pri Pomorskoj vladi u Trstu do danas, u Kornatima su se, u pogledu ribarstva, promijenila najmanje četiri zakonodavna sustava: austrijski, jugoslavenski, jugoslavenski socijalistički i na koncu hrvatski. Talijani ni za prve ni za druge okupacije nisu stupili u arhipelag pa se o nekom talijanskom utjecaju na pitanja ribarstva u prošlosti ne može govoriti¹. Drugo je Venecija! Svaki je sustav više ili manje uspješno nastojao regulirati i nadzirati ponašanje i postupke u ribolovu, ali je samo onaj koji je uspostavio Lorini nadživio i njega i državu u kojoj je umro (staru Jugoslaviju) te trajao u praksi sve do konca pedesetih godina prošloga stoljeća u bivšoj Jugoslaviji, a u memoriji još živih Kurnatara sve do danas. Postavlja se pitanje: što je činilo da zapostavljeni od svih i jedva pismeni Kurnatari vjeruju jednome državnom službeniku, još iznad svega Saljaninu? Po anegdotama iz toga vremena i onoga neposredno nakon njegove smrti, ne bi se moglo zaključiti da su bili pretjerano sretni s ustrojem koji je on uspostavio. Oni, općenito, nisu bili sretni ni s kojim od ustroja, jer ni jedan nije uvažavao njihov specifični položaj, a tako je i danas. Smatrali su da su od svih zanemareni, a vjerojatno to i nije bilo daleko od istine. No, s druge strane, pouzdano se znalo i osjećalo da Lorinijev sustav funkcionira i da je za sve

¹ To međutim ne znači da sporadični i rušilački pohodi Talijana na Kornate nisu ostavili stravične posljedice u memoriji Kurnatara. Osobito su žrtve bili Žutari koji su intenzivnije bili uključeni u partizanski pokret. Ubijeno je, prema mojim saznanjima, najmanje sedam osoba. A prije pada Italije (rujan 1943.) zapaljeno je na desetke kuća po kurnaskim i žutarskim portima. Neke ni danas nisu obnovljene.

jednak.² Kada su postupci i ponašanje odgovornih vjerodostojni, ne treba biti previše obrazovan da bi se to shvatilo i uvažilo. Pravednost i vjerodostojnost, a ne ribolovna regulativa (koja je u načelu bila pravedna, ali im nije išla na ruku), bile su svjetlo koje je obasjavalo Lorinijev lik. Tu razinu pravednosti i razumijevanja Kurnatari više nikada, ni u jednom režimu pa ni u slobodnoj Hrvatskoj, nisu doživjeli!

Tko je i s kojim sredstvima imao pravo ribariti u Kornatima?

Da bi se u potpunosti shvatila veličina Lorinijeve osobe u okruženju u kojemu su se provodili njegovi zakoni, a ovdje je riječ o Kornatima, ne smije se izgubiti iz vida ni činjenica da je Lorini bio Saljanin. Odnosi između Kurnatara na kornatskom kopnu (većinom Murterina) i drugih (većinom Saljana) u kornatskom moru, bili su od početka saljske ribarske epopeje, početkom XVI. stoljeća, vrlo stabilni i vrlo jasno uređeni.³ Međutim, to stanje nije trajalo vječno. Odnosi su se usložili na početku XX. stoljeća kada su i Murterini (Kurnatari i nekurnatari) htjeli sudjelovati u lovu na malu plavu ribu, a koja je riba stajala u temeljima svih odnosa u kornatskom ribarstvu. Naime, ako se izuzme Levrnaka kao glavna pošta zimskog ribolova (palamide i manule), sav se ostali saljski ribolov odnosio na malu plavu ribu. S obzirom na to da su Kornati administrativno i teritorijalno pripadali saljskoj općini i zadarskom kotaru, to su i pošte za lov male plave ribe, prema zakonskim odredbama, pripadale njima (Basioli, 1962.; Filipi, 1976.). Murterini, iako od druge polovice XIX. stoljeća⁴ i formalni vlasnici kornatskih pašnjaka, na tim

² *Jednak* ovdje znači jednak za sve koji su po tadašnjim zakonima imali ista prava, a ne za sve prisutne u arhipelagu. Oni kojima je regulativa išla na ruku, pa makar bila i nepravedna, žestoko su je branili i na nju se pozivali (Skračić, J., 1944., 40-59; Basioli, 1962., 428; Skračić, V., 2021., 306-308).

³ Dokumentirana povijest saljskoga ribarstva u Kornatima započinje iznašašćem lova male plave ribe pomoću svjetla. Autor toga izuma bio je zadarski plemić Š. Zadulin, 1524. Njegovim izumom lov male plave ribe se udeseterostručio pa je zakupio sve kornatske pošte na deset godina (Filipi, 1976.). Ribarski poduzetnici, uglavnom iz sjeverne Italije, instalirali su se najprije u Salima (u Portu), a zatim su na Jadri, danas Piškero, izgradili ribarsko naselje s magazinima i kućama za stanovanje, crkvom, kaštelom (na V. Panituli) i mulima (Filipi, 1968.; Sorić, 2013.).

⁴ Murterini, Betinjani i Zaglavci su kornatski pašnjak kupili na dražbama: 1850-ih (Sita), 1859. i 1864. (Južnji Kurnat), 1895. (Žut) i 1896. (Zmorašnji Kurnat). Kornatska polja nisu otkupljena na ovim dražbama. Ona su i dalje ostala uglavnom u rukama Saljana, među kojima su neki bili i ribarski poduzetnici pa i sami ribari (v. Juran, 2013., 99-159).

poštama nisu smjeli loviti. Saljane je u pogledu prava na ribolov i formalno štítio *palagraf 2* – kako su govorili Kurnatari, a koji je zapravo bio paragraf 1 *Pravilnika o pomorskom ribarstvu* iz 1835. On je propisivao da svatko može slobodno loviti ribu na milju od obale u svojoj općini.⁵ Budući da se milja od obale za Kurnatare nalazila oko njihova matičnog otoka Murtera u Općini Tisno, a saljska uz ostalo i oko njihovih pašnjaka u arhipelagu, razlozi Murterina za nezadovoljstvo su bili utemeljeni – kako konstatira Basioli: *Nema sumnje, danas izgleda čudno što su Murterini mogli biti tako dugo isključivani od prava ribolova u moru uza sam svoj posjed. Ali moramo istaknuti da su se u ovom slučaju sukobljavala dva pravna stanja, jedno u oblasti privatnog, a drugo u oblasti javnog prava i oba su išla u prilog saljskim ribarima* (Basioli, 1962., 428). Saljani su se, očekivano, čvrsto držali prava koje im je išlo na ruku, što je i razumljivo. Sam Lorini je smatrao – ne zbog ugroženih prava murterskih i drugih ribara, već načelno, da ova odredba o pravu lova u svojoj općini koči u mnogome razvitak ribarstva: *Razvoj ribarstva u opće u obrtnom smislu priječi današnja razdioba na općine, koja razdioba steže svako zamašnije poduzeće u koliko i da ga zasnuješ, ne možeš ga razvijati preko tijesnih granica svoje općine; jer su gdjekad te granice malo kilometara jedna od druge (...) Moralo bi se barem dopustiti velikim udružbama koje smjeraju na obrtno ribarstvo da razviju svoju djelatnost i preko tih granica, inače je utopija misliti na udružbe kojekakve i na velika poduzeća.*“ (Lorini, 1903., 136).

Da bi ovaj pogled na zakonodavni okvir u Kornatima i odnos između Saljana i Kurnatara bio koliko-toliko cjelovit, treba ponovno naglasiti da je on stoljećima bio neopterećen bilo kakvim pitanjima kako s jedne, tako i s druge strane. Murterini su zajedno s Betinjanima i Zaglavcima došli na kornatske pašnjake kao koloni i kasnije zakupci tek koncem tridesetih godina XVII. stoljeća, u trenutku kada je sustav ribarskih pošta i lova na malu plavu ribu funkcionirao već više od stotinu godina po pravilima koja je odredila Serenissima. Murterini, pastiri s kornatskoga kopna, bili su u trenutku dolaska u arhipelag potpuno nezainteresirani za ribolov, kako zbog poslova

⁵ *Ribanje na moru svakomu je slobodno, za jednu pomorsku milju od kraja imaju isključivo pravo ribanja samo stanovnici obale (...) kao stanovnici obale, kojima je dozvoljeno isključivo pravo ribanja u prvoj pomorskoj milji od obale, imaju se smatrati općinari onih općina, koje su smještene na morskoj obali; oni će moći da uprave svoje pravo samo uzduž obale svoje općine.* Pravilnik o pomorskom ribolovu dneva 6. svibnja 1835. (Lorini, 1903., 205) i na drugom mjestu: *Općinama nije dopušteno u zakup dati ribolov, koji je isključivo dopušten stanovnicima obale po pravilu paragrafa 1 u Pravilniku pomorske ribarštine 6. svibnja 1835.* (Lorini, 1903., 206).

kojima su se bavili (stočarstvo i poljodjelstvo pa jedno i drugo zajedno), tako i zbog beskrajno malih materijalnih mogućnosti da se u takve poslove uključe. Tako da sukoba nije bilo. Možda nije dio ove priče, ali bi se na ovom mjestu moglo reći i to da ni mjesto Saljana-ribara u tom sustavu nije bilo zavidno. Kada danas govorimo o ondašnjim Saljanima kao ribarima, prvenstveno mislimo na tadanje bogate poduzetnike koji su došli na Sale – najbliže mjesto kornatskim lovištima – a ne na Saljane iz Sali koji su u golemoj većini bili samo *tovariši* na njihovim potegačama, a u slabim ribarskim godinama često gladni kruha – kako svjedoče Amos Rube Filipi i Josip Basioli u svojim radovima o kornatskom ribarstvu (Filipi, 1976., Basioli, 1962.).

Treba reći radi istine da su gotovo svi potomci tih poduzetnika vrlo brzo postali Saljani s hrvatskim imenima. No, u cjelini, bio je to (barem tada) odnos između bogatih i siromašnih, a ovih drugih je bilo znatno više.

Lov na velike rakove vršama

Lorinijevi ribarski zakoni – kako su ih Kurnatari zvali u vrijeme njihove primjene – bili su relevantni Kurnatarima, dotada isključivo pastirima i težacima, samo za dvije vrste ribolova za ono vrijeme *industrijalnog* – kako ga je zvao Lorini: a to je bio lov na velike rakove (jastoge i raroge) vršama i lov na malu plavu ribu, budelama (vojgama) izvan ždrijebanih pošta za potegače. I u ovom slučaju štitio se prvenstveno interes velikih mreža – potegača⁶. Ostali obiteljski ribolov odnosio se na *šabatu*, jednu *prostiticu*, eventualno *caricu*, na arti – recimo tako – koje su bile izvan interesa velikih ribara potegačara i njihovih gospodara, osim u slučaju da su te arti bile položene tako da ometaju veliki

⁶ Prava i odgovornosti budelara/vojgara bila su precizno definirana i išla su na njihovu štetu: a) *U bilo kojem slučaju kada se trata ne prikaže na svoju poštu, vojnari ne smiju spuštati svoje mreže u zaljevu pošte nego dvije ure poslije zapada sunca, a jednu uru poslije zapada mjeseca. A ako bi slučajno trata prispjela, morat će onda istegnuti njihove mreže da ostave slobodno polje trati i s njom skupa vršiti ribanje.* b) *Vojgari ne smiju spuštati svoje mreže u daljini od tratine vreće manjoj od 60 m, niti prije nego trata zapaše ribu, pri kojemu djelovanju vojnari morat će biti poslušni naredbama upravitelja trate.* c) *Da ne bude nanesena škoda tratama, vojge valja da budu spuštene u more sa svom oprežnošću što zanat poučava, i također, da se ne zapriječi tratama dalji rad, iste valja da budu na vrijeme istegnute.* (Lorini, 1903., 228)

ribolov.⁷ Iako nisu bili pritisnuti nikakvim ograničenjima, udice i parangali nisu bili dio kurnatarske agende jer su oduzimali mnogo danjeg vremena koje im je bilo potrebnije na pašnjaku i u ogradi. Mrežama sa strašilima (*pobuk, buskavica*) lovilo se od prilike do prilike noću, uglavnom zimi.

Drugu skupinu ograničenja činilo je vrijeme lovostaja pojedinim artima, veličina oka za pojedine mreže i konačno, mjesto lova – pošta. Ovo potonje prostorno ograničenje, čini se, najteže je padalo Kurnatarima. Sustav alternacija u lovu na velike rakove vjerojatno je nastupio na samom kraju XIX. stoljeća kada je započeo organizirani lov Saljana na velike rakove⁸. Kurnatari su ovu alternaciju u lovištima također smatrali Lorinijevim „zakonom“. Iako o tom „zakonu“ nemamo formalne potvrde, u suštini je tako i bilo, jer je povremena zaštita lovišta bila potpuno u duhu Lorinijeve ribarske filozofije⁹. Tri godine je za lov bio *otvoren* Kurnat, a zatim tri godine *Ižula* – kako su Kurnatari zvali Dugi Otok¹⁰. Taj je sustav bio na snazi sve do konca 50-ih godina prošlog stoljeća, tako da sam i sam u njemu ribario. Kad je riječ o lovu *Ispod Ižule*, Kurnatarima je najteži dio kampanje bila mobilizacija s mnogo vrša i opreme u malim brodovima, te nesigurnost: mali broj dobro zaštićenih uvala s jugozapadne strane Dugog Otoka u slučaju nevremena. A najgore od svega je bilo to što su se kampanje berbe i sušenja smokava (strateškog proizvoda, što bi se danas reklo) preklapale s kampanjama lova na jastoge i raroge. Taj

⁷ Postojali su razni načini (i o tome mnogo anegdota) kako su težaci bez arti „lovili“ srdele. Jedan od njih je bilo tzv. *sliparenje*. *Modus operandi* je bio sljedeći: Isplovilo bi se iz porta kad bi se ustanovilo da su *svičari* na *sinjalima*. Hinilo bi se da se ide u ribolov, a onda bi posada „išla leći“ i usidrila usred pošte *di ašumiva* (gdje izvlači mrežu na brod) *potegača*. Rezon je bio da svatko može sidriti gdje želi, a namjera „spavača“ je bila ucijeniti gospodara potegače, jer potegača može *ašumati* samo na mjestu gdje je usidreni brod ribara-spavača. Problem se rješavao sporazumno, po nekom nepisanom kodeksu: usidreni brod bi se makao, a ta se usluga naplaćivala s *dva pregešća srde* za ručak.

⁸ U zakonima, pravilnicima i odredbama na kraju Lorinijeve knjige o ribarstvu nema ni jedne točke koja regulira ovu problematiku. No, s velikim se pouzdanjem može uzeti da je regulacija stupila na snagu tek kada su se veliki rakovi počeli organizirano loviti vršama, jer su se do tada lovili samo usput u mrežama velikoga oka. A to znači u zadnjem desetljeću XIX. stoljeća.

⁹ U to možemo biti potpuno sigurni jer je lovostaj na godišnjoj razini bio reguliran. Međutim, podatci o početku i svršetku lovostaja za rakove kod Lorinija (Lorini, 1903., 210) i kod Grandova (Grandov, 1956., 413) nisu istovjetni.

¹⁰ I u jednom i u drugom slučaju riječ je o jugozapadnim, odsječenim, stranama Kornata i Dugog Otoka, koje Kurnatari zovu *krune*, a Dugootočani *stene*. Tamo su velike dubine, a lov na rakove vršama obavljao se na velikim dubinama.

problem, naime, nije postojao kada se ribarilo u Kornatima. I ovdje treba podsjetiti da lov na rakove, ma koliko unosan bio, nije smio škoditi onom najvažnijem, lovu na malu plavu ribu.

Zanimljiv je detalj tih kampanja da u lovu na velike rakove nikada nije došlo do sukoba između Saljana i Kurnatara. Stvar je prije svega u tome što su se Kurnatari kao lovci na rakove pojavili u rakarskim ribolovnim zonama tek kada su Saljani od te vrsti lova praktički odustali. A to se dogodilo pred Drugi svjetski rat.¹¹ Između dva svjetska rata Kurnatari su se sporadično pojavljivali na lovištima. Već tada, a ni kasnije, na lovištima se nije sretalo Saljane, ni u Kornatima kada su bili otvoreni za lov, ni Ispod Izule kad je bila otvorena. O tome mogu i sam svjedočiti u mjeri u kojoj sam sudjelovao u ovom ribolovu. Nenam pouzdane podatke i ne mogu sa sigurnošću tvrditi (za to će trebati neka druga prilika), no na temelju vlastita iskustva i predaje, mogao bih gotovo sa sigurnošću reći da Saljani nisu bili bitno zainteresirani za ovu vrstu ribolova, osim u samom početku, dakle u zadnjem desetljeću XIX. i prvom desetljeću XX. stoljeća.¹² To je bilo nakon što je Lorini 1887. – kako prenosi Šime Grandov (Grandov, 1956., 412) – doveo dva Talijana iz Ponzija kako bi Saljane učili plesti vrše, formirati opremu, a kasnije i posadu za prvi organizirani lov. Ako su moja nagađanja točna, mislim da je za odustajanje Saljana od lova na rakove bilo više razloga: Prvo, i kornatska i dugootočka lovišta bila su udaljena od Sali;¹³ drugo, već je u prvom desetljeću XX. stoljeća sagrađena tvornica za preradu ribe koja je i sama mobilizirala stanoviti broj ribara te treće, možda i najvažnije, saljski su ribari još uvijek bili odani svom tradicionalnom i omiljenom ribolovu – lovu na malu plavu ribu, sada pogotovu, u novim uvjetima, s tvornicom kao odredištem za sigurnu prodaju. Zato mislim da nije daleko od istine konstatacija koju sam više puta čuo od Kurnatara, a i od svoga oca, da su njih, dakle Kurnatari, Komižani, a ne Saljani, naučili loviti rakove. Možda su u igru bili uključeni i Žirajci, prvi susjedi Kurnatara s istočne strane, jer se jedan od dva brata Conti, saljskih instruktora, oženio na Žirju i ostao tamo živjeti (Grandov, 1956., 413). Svima

¹¹ Prema navodu N. Milića (Milić, 1955., 61) *zabrana je počela u prvoj zoni [od svjetionika Sestrice u Kornatima do Velog Rata] 1. siječnja 1925. (Odluka Dps. u Splitu br. 1793 od 27. veljače 1925.)*.

¹² *Ribanje jastoga u Kornatu bilo je u punom toku redovito sve do Prvoga svjetskog rata, a iza rata malo su se lovili jer je bila slaba prodaja (...)* (Grandov, 1956., 416)

¹³ Mogući prigovor je da su i lovišta male plave ribe bila na istim lokacijama pa se od ribolova ipak nije odustajalo. A nije se odustajalo i zbog toga što je lov na malu plavu ribu bio sasvim drugačije organiziran od lova na velike rakove.

je i danas poznato da se Komižani tim ribolovom nisu prestali nikada baviti, a kada su točno započeli, ne znam. No ne bi me čudilo da i taj početak stoji u vezi s Lorinijem i njegovim nastojanjima za unapređenje ribarstva na svim razinama pa i na edukacijskoj, o čemu najbolje svjedoči čuveni tečaj za ribare, koji je organizirao 11. rujna 1897. upravo u Komiži.¹⁴

Unatoč velikom poštovanju prema Petru Loriniju i njegovim nastojanjima za unapređenje ribarstva, te unatoč svijesti o potrebi da se lov ribe regulira, Kurnatari su često kršili i Lorinijeve zakone: veličinom oka, mjestom lova, lovom za vrijeme lovostaja, lovom sa strašilima i na mnogo drugih načina. U uvjetima potpune izolacije i slabe dostupnosti arhipelaga, u pomanjkanju svega i svačega, Kurnatari su uzimali iz mora i ono što nisu smjeli. A takvo ponašanje na moru je i danas česta pojava, uvjeren sam, češća i opasnija nego u Lorinijevo doba. Ni Lorinijeva pomorska straža tome nije mogla stati na kraj, iako su je svi uvažavali i bojali je se.¹⁵ Kazne za prekršitelje su bile velike (najčešće oduzimanje arti i globa). A provodile su se po zakonu i bez izuzetaka. O susretima ribočuvara i prekršitelja postoje brojne anegdote od kojih sam neke ispričao na drugom mjestu (Skračić, V., 2021.). Uvijek su bili u strahu da se ne pojavi *veli beli brod* – kako se izrazio onaj dječak iz Sali u Kušanovoj emisiji *Bijela vrana*. Olakšavajuća okolnost, koju su očito uvažavali i čuvari zakona, sastojala se u tome da se u cjelini radilo o prekršajima, osim mina, koji nisu donosili velike štete. S druge strane, prekršitelji su lovili gotovo isključivo za obiteljske potrebe i u prostoru u kojemu ni na jedan drugi način nisu mogli doći do jeftine hrane.

Zaključak

Zaključno bih rekao da je Petar Lorini bio izniman pojedinac svoga vremena: obrazovan, zainteresiran za ribarska postignuća drugih zemalja, zainteresiran za znanstveni pristup problemima, autentičan zaštitar ribljega fonda i – najviše od svega – zaljubljen u ribarstvo i postupke u ribolovu. Ovo potonje ilustrirao bih samo jednim citatom. Mislim da on govori više o Loriniju od svih „objektivnih“ činjenica: *Iz naslagane na svjećalu borovine suče sad živ, veseo*

¹⁴ HR-DAZD-370 Obiteljski fond Petar Lorini, Sign. 50 *Zahvala polaznika prvoga nastavnog tečaja o ribarstvu*.

¹⁵ Po kornatskom prostoru do danas kruže priče o Miletiću, jednom od zapovjednika pomorske straže (Skračić, V., 2021., 196, 213-214)

plamen; srdjele ga bilo sa strane, bilo sa dna vide, približavaju se svijeći koja ih neodoljivom silom mami i prikuplja. Što više gori, to više užitka i naslade za ribu koja se pod svijećom veseli, igra, skače po površini morskoj, ili se mota ko u klupku pod svjećalom. Sve to gleda svjećar, oko mu sijeva, ni jedna neće proletjeti a da je ne vidi, ni jedna neće pljusnuti na površinu, ma bilo i daleko broda, a da je neće čuti i raspoznati, kojoj vrsti spada (...) Tko se [tog prizora] jedan put nauživao, taj ga lje za života više ne zaboravlja. (Lorini, 1903., 129). Lorini se sigurno nauživao tog prizora više puta.

Lorinijevu upornost i neograničenu ljubav prema ribarstvu opisuje i ovaj anegdotalni detalj koji prenosi Š. Grandov u rukopisu pod naslovom „Petar Lorini“ sastavljenom 1950.¹⁶ Prilikom jednog lova na jastoge, Lorini se ozlijedio tako što ga je rak ubo u srednji prst lijeve ruke. Rana se inficirala pa mu je u zadarskoj bolnici taj prst bio amputiran. Taj nesretni događaj, kako navodi Grandov, nije ga puno smetalo za raditi u pisanju.

Čest je slučaj da su pojedinci s vrhunskim znanstvenim i radnim postignućima lišeni svojih vlastitih, empirijskih, spoznaja o predmetu kojim se bave. Međutim, to nedvojbeno nije bio Lorinijev slučaj. Osim same činjenice da se rodio na Sali i proveo djetinjstvo u ribarskom okruženju, on je i kao zreo čovjek, kao učitelj – za ono doba izniman i cijenjen pojedinac – proveo 20 godina u Salima sudjelujući u životu ribara i prateći sve ribarske probleme i na svim razinama. Dugo bi se moglo raspravljati o njegovoj zauzetosti za ribarstvo i za ribare te o njegovim postignućima. I to će vjerojatno netko morati učiniti, ako ne danas, a onda u budućnosti. Što se moga čitanja Lorinijeva djela tiče, mislim da je Lorinijev najveći problem bio taj što je svaki tehnološki napredak i svako postignuće da se poveća ulov s manje truda – za što se on svesrdno zalagao – istodobno povećao opasnost od prelova u jednom, ipak, malom moru s ograničenim ihtiološkim resursima. U tom se smislu izuzetkom može smatrati samo lov na malu plavu ribu. Možda je zato upravo taj lov bio njegova dominantna preokupacija, o čemu na neki način svjedoči i konstrukcija prve plivarice.¹⁷

Petar Lorini je poput velikih majstora – svestremen. Studiozno proučavanje i sinteza njegova djela pokazat će koliko je aktualan i koliko su njegova zainteresiranost, ushićenost i iskrenost potrebni i danas. I ne samo u ribarstvu.

¹⁶ DAZD-370 Obiteljski fond Petar Lorini, Sign 88, Tekst o Petru Loriniju koji je u prigodi 100. obljetnica njegova rođenja napisao Šime Grandov.

¹⁷ Prvu „umanjenu“ plivaricu konstruirao je Lorini 1908. i isprobavao ju je nekoliko godina u saljskomu Portu, a prvi lov je obavljen 1912. plivaricom „normalne“ veličine u Studenjaku o' Piškere. Ulovila je tu noć 2 tone srdela (Grandov, 1956., 410; Basioli, 1962., 420).

Izvori

HR-DAZD-370 Obiteljski fond Petar Lorini, Sign. 50 *Zahvala polaznika prvoga nastavnog tečaja o ribarstvu.*

HR-DAZD-370 Obiteljski fond Petar Lorini, Sign 88, *Tekst o Petru Loriniju koji je u prigodi 100. obljetnica njegova rođenja napisao Šime Grandov.*

Literatura

Basioli, J. (1962.): Razvitak ribarstva Dugootočana, *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 9, 391-446.

Basioli, J. (1973.): Sporovi oko ribolova u kornatskom otočju, *Radovi Instituta JAZU u Zadru* 20, 269-302.

Filipi, A. R. (1968.): Ribarsko naselje Piškera na kornatskom otoku Jadri, *Pomorski zbornik* 6, 971-1004.

Filipi, A. R. (1976.): Iz prošlosti kornatskog ribarstva, *Radovi Centra JAZU u Zadru* 22-23, 181-260.

Grandov, Š. (1956.): Narodni zapisi o ribolovu na Jadranu. Ribolovno-proizvodni odnosi kod Saljana, *Anali Jadranskog instituta*, 1, 405-421.

Jelić, R. (1985.): Ribarstvo i ribarski običaji u Malom Ižu, *Adriatica maritima* 4, 119-177.

Juraga, I. (2008.): Murter u prvoj polovici 20. stoljeća – tradicijski život i običaji, *Murterski godišnjak*, 8, 25-236.

Juran, K. (2005.): Kad i u kojim povijesnim okolnostima Murterini i Betinjani dolaze na Kornate?, *Povijesni prilozi* 28, 135-151.

Juran, K. (2013.): Kornati od XIV. do XIX. stoljeća u: *Toponimija Kornatskog otočja*, ur. V. Skračić, Centar za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru, Zadar, 99-149.

Kulušić, S. (1965.): Kornatska otočna skupina, *Geografski glasnik* 27, 215-245.

Kulušić, S. (2006.): *Knjiga o Kornatima*, Murter: Murterski zbor.

Lorini, P. (1903.): *Ribanje i ribarske sprave pri istočnim obalama Jadranskoga mora*, Beč: C. k. Naklada školskih knjiga.

Milić, N. (1955.): Zaštita ribljeg bogatstva i ribarstva na Jadranu, Zagreb: JAZU.

Skračić, J. (1944.): *Osunčani otoci*, Zagreb: Matica hrvatska.

Skračić, V. (1995.): Saljski toponomastički leksik u kornatskoj toponimiji, *Filologija* 24-25, 317-324.

Skračić, V. (2003.): Kurnaska gajeta – sveti brod, *Čakavska rič* 31 (1-2), 33-51.

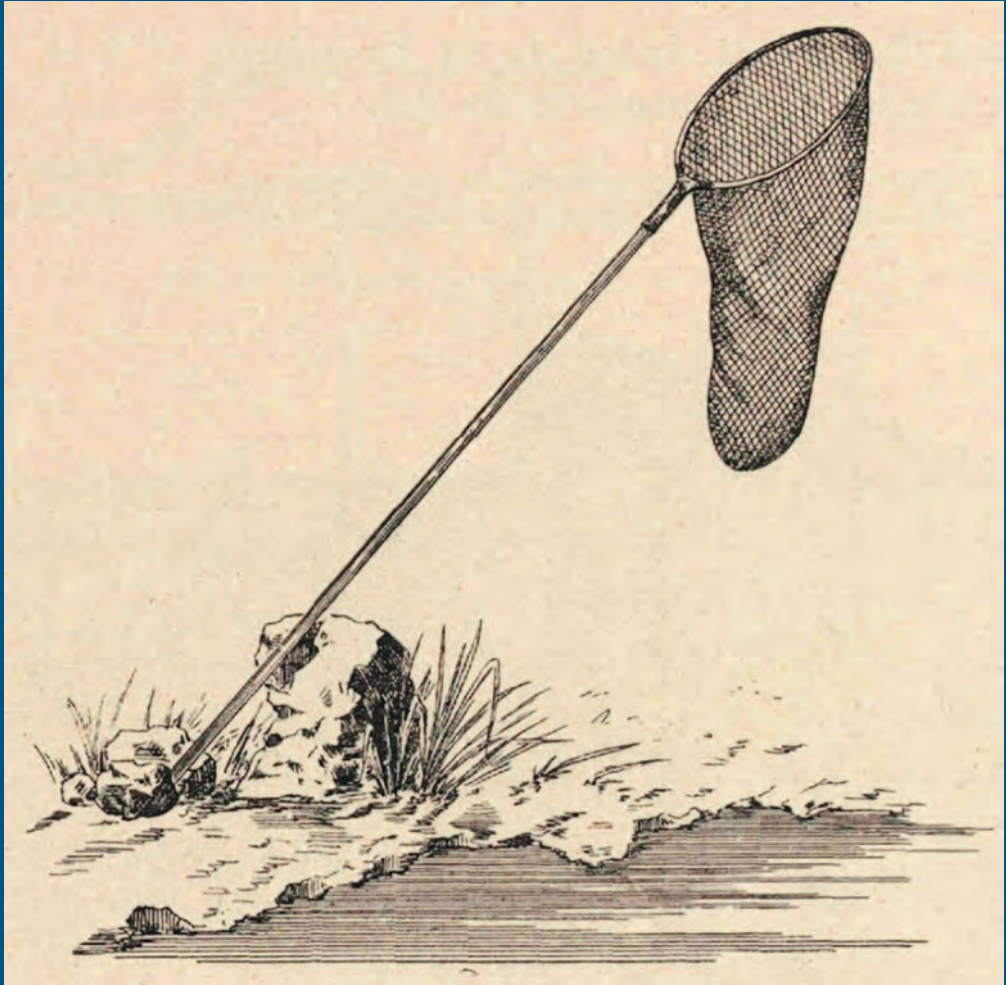
Skračić, V. (2021.): *Kornati kad su bili Kurnati – Intimni leksikon prošlosti arhipelaga*, Sveučilište u Zadru i Školska knjiga Zagreb.

Sorić, S. (2013.): Ribarsko naselje Piškera u prošlosti, u: *Toponimija kornatskog otočja*, ur. V. Skračić, Centar za jadranska onomastička istraživanja Sveučilišta u Zadru, Zadar, 159-169.

Vladimir Skračić

“If Lorini were alive, we’d still have fish in the Kurnati“

The goal of this paper is to present how Petar Lorini and his legislation were perceived in a space that is by and large unique. The area in question is the Kornati archipelago, the main fishing ground for small bluefish ever since the beginning of the 16th century. Although in Lorini’s time people from the Kurnati (mostly from the Murter island) owned all pasture plots in the archipelago, they were not allowed, due to the regulations that Lorini himself challenged, to fish with the same nets and at the same posts as Sali fishermen. Nevertheless, many of them believed – hence the appeal in the title of the article – that “Lorini’s laws” provided reasonable protection for the Kornati and its fish stock. They particularly emphasized the fair implementation of these laws, before which, according to those still alive and those we had the opportunity to talk to, everyone was equal. Lorini’s biggest problem was that he worked hard for technological progress and more efficient fishing with as little effort as possible for fishermen, although he was aware that any (technological) progress at the same time implied a threat of overfishing in a “small” sea with limited ichthyological resources. This is a kind of *Lorini’s paradox*.

Janka ili oprara (Lorini, 1903., 107)